

OBSAH

Úvod: Řeka, která se rozpomíná na svoji původní podobu 9

1. Nejstarší řeky (Václav Cílek a Radek Mikuláš) 15

VÝZNAM SLEPENCŮ • PRVNÍ ČESKÉ ŘEKY • VELKOLEPÁ BRDSKÁ DELTA • KAZÍNSKÁ ESTUÁRIE A VĚČNÝ PULZ ŘIČNÍCH DĚJIN • JAK SE DÍKY PRVOHORNÍM ŘEKÁM ZACHOVALY NEJSTARŠÍ ROSTLINY SVĚTA • SRÁZNÝ KAŇON MEZI KLDNEM A KRALUPY • ŘEKY TEKOUČÍ DO KŘÍDOVÉHO MOŘE

2. Co je a jak funguje řeka? (Václav Cílek a Radek Mikuláš) 31

NEJKRÁSNĚJŠÍ ŘIČNÍ ÚDOLÍ • CO JE ŘEKA? • KLIMA A ŘIČNÍ PROCESY • PROČ NIKDY PŘESNĚ NEVÍME, CO ŘEKA UDĚLÁ • ŘIČNÍ REŽIM • HLADOVÁ VODA A ŽÍZNIVÁ ZEMĚ • SUCHO • POVODNĚ • POVODŇOVÁ PROGNÓZA • PO POVODNI • EROZE • RYCHLOST PROUDĚNÍ • USAZOVÁNÍ • ŘIČNÍ KRAJINA

3. Jak vznikla a jak se vyvíjela Vltava (Václav Cílek a Radek Mikuláš) 55

POROZUMĚT VLTAVĚ ZNAMENÁ POROZUMĚT ČECHÁM • KDYŽ JEŠTĚ HORY BYLY MALÉ • ZÁHADA OBRÁCENÉ BEROUNKY • FERIKRETY • CO INDIKUJÍ VLTAVINY • VŠUDYPŘÍTOMNÉ ŘEKY • VELKÝ ČTVRTOHORNÍ PŘELOM • PRAŽSKÁ KOTLINA: KLASICKÁ LOKALITA ŘIČNÍCH TERAS • KDYŽ ŘEKY PŘEKLÁDAJÍ KORYTA • ARCHITEKTURA ŘIČNÍCH TERAS • JAK VZNIKLA VLTAVA?

4. Řiční niva (Václav Cílek a Zdeňka Sůvová) 75

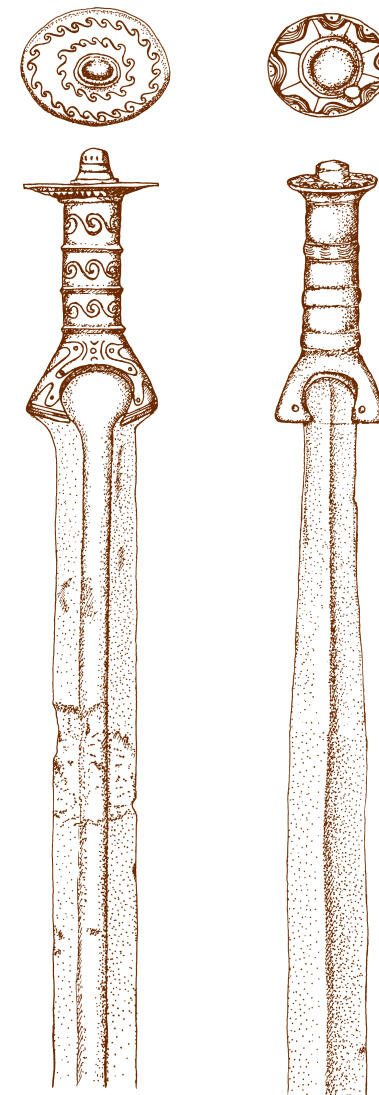
VELKÉ TÁNÍ • NIVA JAKO EKOSYSTÉM • CHARAKTER NIVY • AGRADACE A PLANACE • ZLATO, PÍSEK, JÍL A ZEMĚDĚLSKÁ PŮDA • SMRT A VZKŘÍŠENÍ NIVY • VIDĚT MAMUTA Z VÝŠKY • MOKŘADNÍ REVOLUCE • ŘIČNÍ NIVA A VEDENÍ STARÝCH CEST • CHVALETICE A BUDOUCNOST LODNÍ DOPRAVY

5. Neviditelná řeka – hyporeál (Václav Cílek, Tereza Nováková, Jan Rohovec a Zdeňka Sůvová) 93

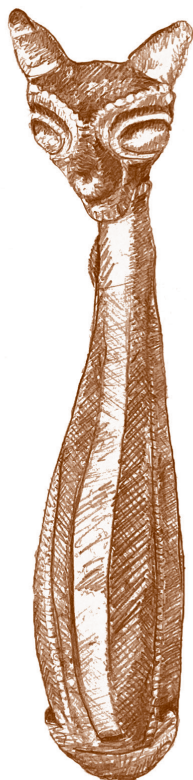
PODZEMNÍ VODA V NASYCENÉ A NENASYCENÉ ZÓNĚ • ZJEDNODUŠENÝ MODEL POHYBU VODY • PROČ BYL PRVNÍ TŘI ROKY MLYNÁŘ ZOUFALÝ? • MODEL DĚRAVÉ NIVY: ČÍM JE HYPOREÁL JEDNODUCHÝ A ČÍM SLOŽITÝ? • CO UKAZUJÍ RUDNÍ MINERÁLY • ROLE SEDIMENTŮ • JAK NIVA DÝCHÁ: OXID UHLIČITÝ A POHYBLIVOST STOPOVÝCH PRVKŮ • JAK SOUVISÍ PRŮTOK ŘEKOU A VÝŠKA PODZEMNÍ VODY V NIVĚ? • ŽIVOT V PÓRECH • FOSFOR VE VODNÍM PROSTŘEDÍ • CO SE DÁ DĚLAT S EUTROFIZACÍ? • CYKLUS DUSÍKU • HLAVNÍ ZÁVĚRY KLIMATICKÝCH STUDIÍ • DECH ŘEKY

6. Život řeky (Zdeňka Sůvová, Tomáš Just a Martin Vohník) 117

KDE JE VODA, TAM JE ŽIVOT • PROČ JE DŮLEŽITÝ CHEMISMUS VOD • PERIFYTON • BŘEHY A TOK NELZE ODDĚLIT • TŘI ŘÁDY VLTAVSKÉ KRAJINY • PROUDÍCÍ VODA • ŘIČNÍ FENOMÉN A BIOTOPY ŘIČNÍHO ÚDOLÍ • VÝZNAMNÁ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ • VĚTŠÍ PŘÍTOKY VLTAVY A JEJICH PŘÍRODA • EKOLOGICKÉ DOPADY PŘEHRADNÍCH NÁDRŽÍ • BUDOU ZAS VLTAVOU TÁHNOUT LOSOSI? • OBNOVA ŘEKY

Bronzové meče nalezené v korytě řeky pod Vyšehradem jako obětiny svědčí o několik tisíc let trvajícím uctívání tohoto místa.

Bronzová spona zakončená maskou z mohylníku v Chýnovském háji.

► Soutok Vltavy a Sázavy u Davle. V popředí je patrný Ostrov se základy románského kláštera. Mezi oběma řekami se rozkládá ostrožna, na které stávalo středověké městečko Sekanka. Ploché části krajiny jsou tvořeny říčními terasami, ve kterých se místy směrem ke Kamennému Přívozu rýžovalo zlato (foto J. Jiroušek).

7. Vltava v pravěku a raném středověku (Jan Turek a Václav Cílek) 143

U ŠTORCHOVY VELIKÉ ŘEKY • PRAVĚKÁ POHŘEBIŠTĚ • POKLADY A OBĚTINY • OHRAZENÍ, HRADIŠTĚ A SVATYNĚ • JAKÁ BYLA FUNKCE KRUHOVÝCH SVATYNÍ? • ARÉNY PŘEDKŮ NA SOUTOKU • ENEOLITICKÉ VÝŠINNÉ POLOHY NA STŘEDNÍ VLTAVĚ • VÝZNAM A FUNKCE VÝŠINNÝCH POLOH VE STŘEDNÍM ENEOLITU • VÝŠINNÉ POLOHY V PRAŽSKÉ KOTLINĚ • POVLTAVSKÁ HRADIŠTĚ MLADŠÍHO PRAVĚKU • POVLTAVSKÁ OPPIDA • ZEMĚDĚLSKÉ OSADY • NA CESTĚ K ČESKÉMU KRÁLOVSTVÍ: RANÝ STŘEDOVĚK KOLEM VLTAVY • VLTAVA JAKO OSA MNOHA PŘÍBĚHŮ

8. Proměny Vltavy ve svědectví starých map a vyobrazení (Tomáš Klimek) 173

NAŠE VLTAVA • ŘÍČNÍ ÚDOLÍ: TEPNA SILNIČNÍ DOPRAVY? • ŘEKA JAKO PŘEKÁŽKA: MOSTY, PŘÍVOZY A BRODY • SPLAVNĚNÍ • NAVIGAČNÍ NEBOLI POTAHOVÉ CESTY • STARÁ ŘÍČNÍ KRAJINA

9. Vltava technická (Martin Horský) 193

HISTORICKÝ ÚVOD • SPLAVŇOVÁNÍ ŘEKY OD 14. DO POČÁTKU 20. STOLETÍ • VÝVOJ HYDROTECHNICKÝCH STAVEB NA VLTAVĚ VE 20. STOLETÍ • VÝSTAVBA VLTAVSKÉ KASKÁDY ZAČALA JEZEM U VRANĚHO • OBDOBÍ PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE • POSLEDNÍ PROJEKTY • VLTAVA A PRŮMYSLOVÁ REVOLUCE

10. Návrat řeky (Tomáš Just) 207

STŘEDNÍ ČECHY JAKO JEDNO VELKÉ POVODÍ • PLAVEBNÍ REGULACE VLTAVY • CÍSAŘSKÝ OSTROV • PRVNÍ REVITALIZAČNÍ TERÉNNÍ ÚPRAVY • RYBÍ PŘECHODY • OTÁZKA CYKLOSTEZEK • REVITALIZACE NESPLAVNÉ VLTAVY U HOŘÍNA • PROJEKT „DIVOKÁ VLTAVA“ • ZACHRÁNÍME ČESKÝ TOPOL ČERNÝ? • MASTNÍK: TROCHU ZABAHNĚNÁ IDYLA • BOTIČ ŽALOSTNÝ • DALEJSKÝ POTOK: PŘÍBĚH OBČANSKÉHO AKTIVISMU • ŘÍČANKA A ROKYTKA: NAKROČENÍ K REHABILITACI PŘÍMĚSTSKÝCH POTOKŮ • KOTENČICKÝ POTOK JAKO PŘÍLEŽITOST KE KRITICKÉ ZMÍNCE O KOŘENOVÝCH ČISTÍRNÁCH ODPADNÍCH VOD • ZÁKOLANSKÝ POTOK A BOJ MEZI PŘÍRODOU A CIVILIZACÍ NA POTOCÍCH SEVEROZÁPADNĚ OD PRAHY • POVODŇOVÉ ZMĚNY KORYTA NA BRZINĚ • STAŘÍ TRAMPOVÉ BY SE NA KOCÁBĚ MÍSTY DOST DIVILI • HOLORUB BŘEHOVÝCH POROSTŮ NA STARÉM POTOCE POD PRČICEMI • SKALICE NEBOLI VLČAVA: MEANDRUJÍCÍ ŘÍČKA S MÍSTNÍMI NÁBĚHY K DIVOČENÍ • ŘEKY NELZE VTĚSNAT DO JEDNOHO SCHÉMATU

11. Krása a úcta (Václav Cílek, Zdeňka Sůvová a Václav Hadr) 235

SLAVNOSTI VOD • MÍSTA A PAMÁTKY • SYMBOLIKA VODY • ŘÍČNÍ POUTNÍCI • VLTAVSKÉ POUTNÍ TRASY

Výběr z literatury 249

Summary 254

Ediční poznámka a poděkování 255